

AKADEMIA

Mr. Stud.

150 e'ves

Lezd: Pakó
Elemér

4 db level

Beszélgetés dr. Bakó Elemérrel
a washingtoni Kongresszusi Könyvtárnak
a
Magyar Tudományos Akadémia
150. évfordulójára rendezett kiállításáról.

Kedves Hallgatónk!

A Magyar Tudományos Akadémia alapításának idei, 150. évfordulójáról, az Akadémiát történetének egyes korszakairól már több beszélgetésben megemlékeztünk vasárnapi adásaink keretében. Azokat a beszélgetéseket dr. Bakó Elemérrel, a washingtoni Kongresszusi Könyvtár magyar és finnugor szakemberével, a debreceni egyetem volt nyelvész magántanárával tartottuk.

Most, bizonyos fokig kézzé ékelve ezt a mai beszélgetésünket az Akadémia történeti tárgyalásának (amely még folytatódni fog), egy éppen most nagyon időszeri eseményről fogunk megemlékezni, egy most, október elsején megnyílt, dokumentációs kiállításról, amelyben a Kongresszusi Könyvtár, szintén dr. Bakó Elemér válogatásában, a Magyar Tudományos Akadémia 150 évének legfontosabb eseményeit és személyeit mutatja be e hatalmas könyvtár olvasói, látogatói számára.

dr. Bakó Elemérrel együtt

Jelenleg itt vagyunk a Kongresszusi Könyvtár pótépületének az 5. emeletén, két nagy szalagterem bejárata előtt, ahol 5 nagy szekrényben van elrendezve az Akadémia történetét bemutató anyag. -- Legelőször is hadd kérdezzük meg: honnan választotta ki Bakó tanár ur a kiállítási anyagát?

EE: A Kongresszusi Könyvtár szabályzata értelmében természetesen a Könyvtár saját anyagát.

Hát ebben gazdag gyűjteménye van a Kongresszusi Könyvtárnak magyar kiadványok, könyvek, folyóiratok tekintetében?

EE: Igen. A magyar gyűjteményben mintegy százezer mi van, és hozzá még vagy kétezer folyóirat és több mint száz ujság.

Ez természetesen, ebben a nagy gyűjteményben helyet foglalnak a magyar Akadémia kiadványai is.

EE: Igen. Ami nem is csoda, mert a Kongresszusi Könyvtár már több mint száz éve kapja a Magyar Tudományos Akadémia kiadványait, egészen a mai időkig, amikor főleg az Akadémiai Könyvtárral kötött cseré-negállapodás értelmében megszakítatlanul jönnek az Akadémia, valamint az Akadémiai Kiadó szebbnél-szebb könyvei és folyóiratai.

De, rátérve a jelenlegi kiállítás anyagára, hadd kérdezzük meg: milyen rend szerint van elosztva az Akadémia 150 esztendejét bemutató anyag ebben az öt szekrényben?

EE: Az öt szekrény mindegyikében egy-egy történeti korszak anyagát és a bemutatott anyagon keresztül az Akadémia története egy-egy korszakát, annak legsajátosabb szereplőit, tudományos eredményeit, műveit ismertetjük meg az amerikai látogatókkal, olvasókkal, akik naponta százával keresik fel azt a két, nagy ol-

vasótermet, amelyhez ezen a kiállító térségen keresztül vezet az utjuk.

----- A kiállítás helye tehát, hogy úgy mondjuk, "stratégiai" szemponttól aligha lehetne kedvezőbb.

BE: Valóban. Mert azonkívül, hogy a Kongresszusi Könyvtár havonta megjelenő "Esemény Naptára", meg majd hamarosan, egy alkalommal, a hetenként kiadott "Könyvtári Értesítő" meg fog emlékezni a kiállításról, ez a rendkívül előnyös elhelyezés tesz legtöbbit annak érdekében, hogy a látogató közönség, a kiállított anyagon keresztül, megismerkedjék a Magyar Tudományos Akadémia történetével.

----- Mi az Akadémia történetének az első korszaka?

BE: Mint a csecsemő életében a születés előtti időszak, a nagy intézmények életében is nagyon fontos az első korszak, amely a tulajdonképeni életre-hívás, a formális intézményes megalapítás előtti szakasz. Ezt a szakaszt igyekszem érzékeltetni az első szekrény anyagával.

----- Mikor is kezdődik tulajdonképen, egy akadémia alapítására irányulva, az erre vonatkozó kezdeményezések, erőfeszítések története Magyarországon?

BE: Tulajdonképen még Mátyás király életének utolsó szakaszában, amikor a Budán látogató Csiztes Konrád német tudós és Mátyás udvarának kiváló történészei és filozófusai közt megindult eszmecsere később a "Dunai Tudós Társaság" -- latinul "Sodalitas Litteraria Dambiana" budai ágazatának a megalakulására vezetett, az ifjabb Vitéz János esztergomi püspök elnöklése alatt.

----- És meddig tartott ennek az akadémiának a tevékenysége?

BE: Sajnos, nem sokáig. Ahogy ennek a kiállításnak szintén itt, az első szekrényben elhelyezett, természetesen angolnyelvi bevezetőjében is megírtam, Mátyás halála után Magyarország hatalma, kulturális, gazdasági élete hirtelen lehanyatlott, az országra 1526, azaz a mohácsi csatavesztés után rászakadt a 160 évig tartó török megszállás, az állandó háborúk, megsúlyosbitva még az akkor kezdődő, de aztán 400 évig tartó Habsburg uralommal. Buda török megszállása és elnéptelenedése egyúttal a magyar akadémiai törekvések megbénulását is jelentette.

----- Hogyan mutatja be ezt a kiállítás?

BE: Granasztói Pál 1971-ben megjelent könyvében a szép Mátyás-dombormívél, és a hozzátartozó szöveggel.

----- És a további fejlődést az Akadémia alapításáig?

BE: Egy rövid leírással, amely, a 18. század második felétől kezdve, Bod Péter, Bessenyei György, Révai Miklós, majd Aranka György, Kultsár István, Majd Marczibányi István kezdeményezéseinek, javaslatainak említése után részletesen leírja, és képpen is bemutatja a nagy pillanatot, amikor, 1825. november 3.-án, a pozsonyi kerületi tábba ülésén a fiatal Széchenyi István felajánlja egy évi jövedelmét egy magyar Akadémia megalapítására. A kép mellett (amely az Akadémia falában elhelyezett dombormű mása) ott olvasható, az Akadémia 1833-ban kiadott évkönyve első kötetében a "felajánlási ülés" hivatalos története.

----- És itt fent, a jobb felső sarokban ?

BE: Ott a magyar matematikai kutatás két nagyságának, Bolyai Farkasnak és fiának, Jánosnak, a műveiről, valamint a harmadik nagy erdélyi tudósnak, Kőrösi Csoma Sándornak az életéről és munkásságáról szóló, illusztrált cikkeket mutatom be, az 1944-ben, Radics Elemér szerkesztésében Budapestben megjelent "Hungary" című műből. Ez a könyv sajtó tulajdonom. (A Kongresszusi Könyvtárban ugyanis csak a francia nyelvű kiadás van meg.) A Bolyaiak és Kőrösi Csoma tudományos munkásságának a bemutatását azért tartottam fontosnak, hogy igazoljam: nemcsak egy főúri gesztus teremtette meg az Akadémiát, hanem a kor Magyarországának kitünően kifejlesztött tudományos élete is.

----- Haladjunk most tovább. Mi van itt, a második szekrényben?

BE: Ebben a már megalapított Akadémia történetét ismerjük meg, az 1830-as évektől a szabadságharcot és a Habsburg-elynomás ugnevezett Bach-korszakát követő ujjíáselés évein keresztül az 1867-es "kiegyezésig."

----- Amint látom, a szekrény közepén már az Akadémia mai épületének a képe látható.

BE: Igen, egy 1966-ban Budapestben megjelent képes albumból. Körülötte azonban ott van az egész korszak néhány nagy mementója. Első közöttük az 1848-as Batthyány-kormányának Szilágyi Sándor nagy magyar történelmi műve 10. kötetében megjelent táblója. Ez volt az első magyar kormány, de talán az első az egész világon, amelyben a szakminiszterek többsége nem arisztokraták közül került ki (kettő közülük, Széchenyi és Eötvös, Magyarország leghaladóbb fői közé számított), és amelyben a többség már az új Akadémia tagságából került ki.

----- És itt látható már néhány akadémiai kiadvány is.

BE: Igen, például a Régi Magyar Nyelvmélekek 1838-ban kiadott első kötetében a Halotti Beszéd hasonmás kiadása, az Akadémia akkoriban életre hívott "statisztikai bizottmányá"-nak Statistikai Közlemények című kiadványa, valamint az akadémiai kiadványok 1862. évi lajstroma.

----- De van itt, a második szekrény legelején, egy másik nagy kötet is.

BE: Az az Akadémia évkönyvének 1835-ben megjelent 2. kötete. Ott van kinyitva, ami talán a legjobban érdekli az amerikai olvasót: annál a résznél, ahol az Akadémia jegyzőkönyvére beszámol a Magyar Tudományos Akadémia és a philadelphiai Amerikai Filozófiai Társaság közt létrejött, és azóta is meglevő kiadványcseréről, az ezzel kapcsolatos hivatalos levélváltásról, és az amerikai és magyar tudományos kapcsolatok további fejlesztésére irányuló magyar szándékról.

----- Most, Tovább haladva, nézzük meg, hogy mi van a következő szekrény, a következő akadémiai korszak anyagában?

BE: Ez a harmadik szekrény az 1867. és az első világháború közé eső szakaszt mutatja be. E korszak egyik nagy egyénisége, Eötvös József, arcképével és két művével, a Kerthausival és a 19. század "uralkodó eszméiről" szóló művével szerepel. Arany Jánost, aki Eötvös elnöksége idején volt az Akadémia titkára, a Benedek Marcell szerkesztésében megjelent Magyar Irodalmi Lexikon két kinyitott lapján látható arcképek, könyvtárlapok és szövegek képviselik. Az e korszakban közreadott akadémiai kiadvá-

nyokat az 1875. és 1879. évi kiadványlistákból ismerhetjük meg; viszont kor magyar közhangulatára jellemzően, Wartha Vince elnöki exponéban kénytelen megvédeni az "Életfű elszáradt" Akadémiát a sajtóban megjelent, elmarasztaló kritikák ellenében, — amint ezt az Akadémiai Értesítő 1909. évi kötetének az elején láthatjuk.

----- Hanem ugy látom, hogy itt is van valami az amerikai-magyar kapcsolatok illusztrálására.

BE: Természetesen, hiszen ezek a kapcsolatok ekkorra már állandósultak, elsősorban az Akadémia keretében. Itt van például a Gyulay Rál szerkesztésében kiadott akadémiai folyóirat, a Budapesti Szemle, amelynek az 1894. évi kötetében folytatásokban közzétették Ottlik Rál "Úti levelek Amerikából" című beszámolóját. Ezt éppen a Washington városáról szóló résznél nyitottam ki a látogatók számára. Hozzá azonban annak a kornak a Magyar Tudományos Akadémia kiadványaival kapcsolatos amerikai érdeklődési fokát és érzékeltesen, bemutatok 4 régit, az Akadémia akkoriban kiadott művét leíró katalógus-lapot, amelyet még a Kongresszusi Könyvtár akkori magyar alkalmazottja, a kitünő, sok nyelvet tudó Silyom Károly Lajos kezeirésében sikerült megőrizni.

----- És mi képviseli a két világháború közti korszakot?

BE: A területének egy harmadára csökkentett, teljesen leszegényedett, első világháború utáni ország Akadémiájában sem hiányoztak a nagy vállalkozások. Volt, amely eljutott a sikeres befejezésig, volt amelyik nem. A sikeres, befejezett munkák közt a legnagyobb arányú és jelentőségi a Bartók Béla és Kodály Zoltán iránti érdeklődés alatt és nagyrészt az ő gyűjtésükből kikérült A magyar népzene története. A megkezdett, de be nem fejezett nagy művek képviselője ebben válogatásban Gombocz Zoltán és Malich János - féle Magyar Etimológiai Szótár, amely Gombocz 1935-ben történt, váratlan halálával lelassult, majd teljesen elakadt. Van aztán itt még egy csoport Kongresszusi Könyvtár-i katalóguslap is, amely már modern, nyomtatott formában mutat be egy sor akadémiai kiadványt, amely mind megvan a könyvtárunkban.

----- És most, elérve az utolsó szakrészhez, itt nyilván a mai, 2. világháború utáni korszak anyagával ismerkedünk meg?

BE: Igen, egészen a mai időkig, mondhatni a legutolsó hónapokig, mert például ezt a kötetet, az Akadémia intézeteiről és más intézményeiről és vállalatairól szóló könyvet, alig egy hónapja kaptam Budapestben, amikor, főleg az ott rendezett 4. Finnugor Kongresszus alkalmával az Akadémia Könyvtárában is látogatást tettem. De vannak itt, természetesen, más művek is. Például Országok Lászlónak 1967-ben kiadott, Az amerikai irodalom története, az Új Magyar Lexikon 2. kötete, amelyben magyar bemutatásban látja Európa országait az amerikai olvasó, (hozzá egy legutóbb megjelent cikk a magyar lexikon-írás történetéről, angolul, a Budapestben kiadott Hungarian Book Review-ből), valamint az az interjú, amelyet két-három évvel ezelőtt az amerikai Roman Jakobson professzorral az ő, híres magyar nyelvészekhez fűző kapcsolatairól, Gombocz Zoltánról, Lazicsius Gyuláról, Lotz Jánosról és másokról is megemlékezve. Végül bemutatok egy csoport, nemrég megjelent akadémiai művet, mind angol nyelven.

----- És meddig lesz nyitva ez a kiállítás?

BE: Ez év végéig.

